

РЕЦЕНЗИЯ НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ НА ТЕМА:
„САМООЦЕНКА И АДАПТАЦИЯ КЪМ СРЕДАТА НА УЧЕНИЦИ ОТ 13
– 16 ГОДИШНА ВЪЗРАСТ“ /
„SELF-ASSESSMENT AND ENVIRONMENT ADAPTATION OF
STUDENTS FROM 13 TO 16 YEARS OLD“

Докторант: Елени Диогенис Мандрадзи / Eleni Diogenis Mandradzi

Научен ръководител: доц. д-р Мария Мутафова

Рецензент: проф. д-р Станислава Стоянова

Докторската дисертация на Елени Мандрадзи представя творчески подход към самооценката на характеристики на ученето и на адаптираността към средата. Самооценката на характеристики на ученето включва богат речник, обширен запас от знания, бързо припомняне, интерес към каузални взаимосвързки, умения за откриване на сходства и различия, наблюдателност, интерес към четенето, умения за обособяване на същественото от несъщественото. Адаптираността към средата се разглежда като изразена чрез приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения.

Дисертацията е организирана в 155 страници, които включват увод, три глави, заключение, приноси, литература и приложения. Списъкът с

литература съдържа 126 литературни източника. Дисертацията е на английски език, а авторефератът е на български език.

Уводът разглежда дефиниции на самооценяването, като докторантката изказва идеята, че самооценяването на характеристики на ученето при 13-16 годишни ученици е начин за тях да се адаптират към своята среда.

Теоретичната глава разглежда концепции за самооценяването; възгледи за интелигентността като опосредстваща адаптацията към средата при учениците. Специална точка е посветена на самооценяването на характеристики на ученето при 13-16 годишни ученици като начин за тяхната адаптация към средата.

Втора глава разглежда изследователската програма. Издигнати са 6 хипотези, като са посочени общи основания за формулировката на всяка хипотеза. По този начин се демонстрира научна компетентност и проличава по-добре свързаността между теоретичната и емпиричната част на изследователския труд.

Изследвани са 120 ученици в България. Данни са събрани чрез самооценяване от изследваните ученици. Използвани са две тестови методики – модифицирана от М. Мутафова скала за изследване на самооценката на характеристики на учене по адаптацията от Л. Здравчев и И. Паспаланов (1985) на личностна скала за оценка на поведенческите характеристики на надарените и талантиливи ученици, разработена от Д.

Рензули и Р. Хартман (1976); както и скала за изследване на адаптацията към средата с автори М. Радославова и А. Величков (2005), съдържаща в себе си суб-скалите: Приемане на себе си, Личностен растеж, Жизнени цели, Автономия, Личностен контрол над средата и Позитивни взаимоотношения. Посочени са коефициенти на вътрешна консистентност на методиките и техни норми в средноаритметични стойности и стандартни отклонения. Статистическата обработка на данните е осъществена чрез прилагане на дескриптивна статистика, линеен регресионен анализ и хи-квадрат анализ.

По смисъл заглавията на Фигура 5 и Фигура 6 в дисертационния труд са едни и същи, така че би трябвало да се промени заглавието на една от тези фигури в дисертационния труд. Предполагам, че едната от фигурите наистина се отнася за скалата „Личностен растеж“, както е посочено в заглавието, а другата фигура би трябвало да се отнася за друга скала от методиката на А. Величков и М. Радославова, но в дисертацията и двете фигури са отнесени към скалата „Личностен растеж“, като процентните разпределения в тях са различни, което не е възможно, ако се отнасяха за една и съща скала от методиката, както в момента е изписано. В автореферата е уточнено, че фигура 6 се отнася до скала „Автономия“, но в дисертацията фигура 6 е отнесена отново до скала „Личностен растеж“, както и фигура 5.

Данните в таблица 9 от дисертационния труд изискват допълнителен коментар как точно са свързани възрастта и баловете по скалата „Жизнени

цели“ – например дали с напредване на възрастта жизнените цели са по-категорично детерминирани, дали са по-многообразни, дали са по-лесно постижими, или зависимостта е в друга посока. Докторантката трябва да интерпретира тази зависимост като се съобрази със съдържанието на айтемите, от които е изградена скалата „Жизнени цели“, както и с честотното разпределение на данните за всяка възрастова подгрупа в Таблица 9. В момента интерпретацията на данните от Таблица 9 отразява само еднакви тенденции във всички изследвани възрасти (13, 14, 15 и 16 години), но не уточнява какви точно са различията между възрастовите групи по техните „Жизнени цели“, като за наличието на такива различия показва стойността на критерия хи-квадрат и равнището му на значимост. Интерпретацията на данните вероятно би била улеснена за докторантката и за читателите, ако бяха показани и очакваните честоти в клетките от таблицата, а не само реалните наблюдавани емпирични честоти (критерият хи-квадрат се основава на различия между теоретични и емпирични честоти). Препоръчвам на докторантката в бъдеще да наблегне специално на интерпретация и обяснения на получени данни от изследвания.

Горните два случая могат да се приемат и като технически грешки. Случват се технически грешки, както например в дисертационният труд е изписано за авторски колектив „,et. all“ вместо „,et al.“ (например на стр. 40, 79, 80, 81 и др.).

Останалите данни в дисертационния труд са коректно представени и интерпретирани.

В заключението докторантката обобщава резултатите от дисертационния труд по посока на това дали се доказват издигнатите хипотези и посочва някои препоръки как резултатите от дисертационния труд биха могли да бъдат прилагани в образователната практика. Заключителната част на дисертационния труд синтезирано подчертава, че получените данни съответстват на определени теоретични концепции.

Приложенията към дисертационния труд съдържат заявление, че от изследваните ученици и директори е получено информирано съгласие. В Приложенията е поместено и съдържанието на използваните тестови методики на английски език.

Докторантката е провела оригинално изследване и приемам като най-значим принос на дисертационния труд разработения теоретичен модел на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици като средство за увеличаване на възможностите им за адаптация към средата (приемане на себе си, жизнени цели, личностен растеж, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения). Човек се учи цял живот, за да се адаптира по-добре към средата, в която живее и да облекчи своето съществуване. Когато оценява рефлексивно характеристики на своето учене, той започва да се стреми да усъвършенства процеса на учене и така може да подобри адаптивните си възможности.

Самооценката на характеристики на ученето дава представа за силните и слабите страни на човека в процеса на учене, които той може да осъзнае и да бъде насочен в образователния процес към обогатяване на своя речников запас и запас от знания, развиване на възможностите на своята памет, заинтересуване от каузални взаимосвързки, усъвършенстване на уменията за откриване на сходства и различия, трениране на своята наблюдателност, нарастване на интереса към четенето, развитие на уменията за обособяване на същественото от несъщественото. Представянето на данни от изследването за степента на развитие на всяка от тези характеристики на ученето сред учениците ще помогне да бъде установено кои от тях учениците са развили и използват в по-голяма степен в сравнение с другите характеристики на ученето за подпомагане на своята адаптираност към средата.

Може да се ранжират индикаторите за адаптираност към средата (приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения) по данните от изследването, за да бъде установено в каква посока се проявява по-добра адаптираност, а кои аспекти на адаптираността към средата би трябвало да бъдат стимулирани и подобрявани чрез целенасочено учене.

Докторската дисертация изразява оригинални идеи, които биха могли да бъдат разработвани допълнително в бъдещата практическа работа на докторантката по специалността.

В дисертацията се наблюдава липса на плагиатство.

Подкрепям придобиването от Елени Диогенис Мандрадзи на образователната и научна степен „доктор“ по Педагогическа и възрастова психология.

16.05.2018 г.

Рецензент:

Благоевград

проф. д-р Станислава Стоянова